

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΟΥΠΡΑΣ

—

ΚΟΡΙΝΑ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

Πνευματικά δικαιώματα στο διαδίκτυο

Η παραβίαση πνευματικών δικαιωμάτων, η πορνογραφία, η ψευδοπροσωπία και η προσφορά παρανόμων προϊόντων είναι φαινόμενα υπαρκτά στο Ίντερνετ και ο περιορισμός τους είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Για παράδειγμα, η λέξη "sex" παραμένει μία από τις πλέον δημοφιλείς στις μηχανές αναζήτησης. Συχνά, η ανησυχία αυτή, που θεωρείται από κάποιους αβάσιμη, μπορεί να υποστηριχθεί από κάποια εγκλήματα ή αποτρόπαιες καταστάσεις (συνήθως περιπτώσεις παιδεραστίας κ.ά.).

Επιπλέον, το Διαδίκτυο είναι μη ελεγχόμενο, με την έννοια ότι δεν υπάρχει κάποια ενιαία κυβερνητική ή άλλη, αντίστοιχη, αρχή, η οποία να ελέγχει το περιεχόμενό του πριν αυτό δημοσιευθεί - σύμφωνα με πολλούς χρήστες αυτό θα αποτελούσε λογοκρισία. Όπως χαρακτηριστικά λέγεται "το Διαδίκτυο ελέγχεται από τους χρήστες του". Βεβαίως, οι κρατικές υπηρεσίες και αστυνομίες σε κάθε χώρα, καθώς και οι αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις, παρεμβαίνουν για την αναστολή των αξιόποινων πράξεων που διαπράττονται μέσω Διαδικτύου.

Επίσης, ένα ακόμη ηθικό ζήτημα είναι ο συγκεντρωτισμός των Μ.Μ.Ε. και αναφέρεται στο ολιγοπώλιο μικρού σχετικά αριθμού εταιριών που κατέχουν τα μέσα και ελέγχουν όλη την αλυσίδα διανομής του προϊόντος. Στα πλαίσια του Διαδικτύου τίθεται το ερώτημα του κατά πόσο οι οικονομικές διαδικασίες στο παρόν καπιταλιστικό γίγνεσθαι περιορίζουν τη δημόσια σφαίρα και το αν είναι αποδεκτή ή κατακριτέα η πρωτοφανής ισοτιμία στην παρουσία και διαχείριση της πληροφορίας και του εμπορεύματος στο χώρο του Ίντερνετ. Επίσης παρά το γεγονός ότι το Ίντερνετ συχνά περιγράφεται ως *αποκεντρωμένο*, με απροσπέλαστο όγκο πληροφοριών και, συνεπώς, χωρίς κεντρικό έλεγχο, είναι εμφανής η εκτενής ιεράρχηση του περιεχομένου από μηχανές αναζήτησης και η γενικότερη διαιώνιση των ιστοτόπων με την υψηλότερη επισκεψιμότητα.

Ο δεκάλογος των δικαιωμάτων του χρήστη Internet

1) Προσωπικό απόρρητο - Κάθε χρήστης έχει δικαίωμα να γνωρίζει πάντοτε ποια από τα προσωπικά του στοιχεία καταγράφονται από τρίτους και για ποιο σκοπό, ενώ δικαιούται να αποφασίζει ο ίδιος για τη διαγραφή όσων από αυτά δεν είναι υποχρεωτικά από τον νόμο οποτεδήποτε θεωρήσει αναγκαίο ή επιθυμητό κάτι τέτοιο. Τέλος, κάθε χρήστης έχει δικαίωμα να ορίζει και να τροποποιεί ο ίδιος κατά την κρίση του το περιεχόμενο της έννοιας "Προσωπικά Στοιχεία".

Η λήψη με παραπλανητικό τρόπο, η πώληση χωρίς άδεια ή ακόμη και η κλοπή προσωπικών δεδομένων γίνεται όλο και πιο συνηθισμένη. Οι χρήστες πρέπει να προστατευτούν από την παραβίαση του προσωπικού τους απορρήτου και είναι δικαίωμά τους καθορίζουν οι ίδιοι τι θεωρούν ως προσωπικά δεδομένα και τι όχι.

2) Εμπιστοσύνη του νομοθέτη - Κάθε χρήστης πρέπει να θεωρείται ένοχος μόνο όταν διαπράξει μια αξιόποινη πράξη και όχι όταν διαθέτει απλώς την τεχνική δυνατότητα για μια τέτοια ενέργεια.

Σε όλο και περισσότερες χώρες προωθείται νομοθεσία που τιμωρεί την τεχνική δυνατότητα, αδιαφορώντας για τις πραγματικές προθέσεις ή πράξεις του χρήστη. Δεν είναι δυνατόν να τιμωρούνται αθώοι μόνο και μόνο επειδή θα μπορούσαν να διαπράξουν κάτι παράνομο (π.χ. να δουν ένα πειρατικό DVD).

3) Ισοτιμία των πράξεων εντός και εκτός δικτύου - Οτιδήποτε επιτρέπεται στον "φυσικό" κόσμο δεν μπορεί να απαγορεύεται στον δικτυακό.

Για παράδειγμα, όποιος έχει την οικονομική δυνατότητα μπορεί να εκδώσει μια εφημερίδα και να γράφει εκεί ό,τι θέλει χωρίς καμία λογοκρισία (οι νόμοι περί τύπου έχουν αναδρομική ισχύ) ή επίσημη αξιολόγηση. Μέσα στο δίκτυο όμως (όπου η δυνατότητα αυτή υπάρχει για όλους και όχι μόνο για λίγους πλούσιους και εύκολα ελεγχόμενους) συζητούνται διαρκώς τρόποι ελέγχου, "αξιολόγησης" και συγκεκριμένης λογοκρισίας.

4) Ισορροπημένη προάσπιση δικαιωμάτων - Η κρατική προστασία των ιδιωτικών επιχειρηματικών συμφερόντων δεν μπορεί να είναι ισχυρότερη από την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του χρήστη όταν απειλούνται από αυτά τα ιδιωτικά συμφέροντα.

Για παράδειγμα, το ΣΔΟΕ (που δημιουργήθηκε για οικονομικούς ελέγχους και συντηρείται από τον Έλληνα φορολογούμενο) χρησιμοποιείται ως μηχανισμός προστασίας των συμφερόντων των πολυεθνικών εταιρειών παραγωγής λογισμικού (ελέγχει αν οι επιχειρήσεις έχουν πληρώσει για το λογισμικό που χρησιμοποιούν). Καμία ουσιαστική προστασία όμως δεν παρέχεται στους ίδιους τους Έλληνες πολίτες από τις "αποικιοκρατικές" πρακτικές των επιχειρήσεων αυτών.

5) Ασφάλεια και αξιοπιστία προϊόντων και υπηρεσιών - Η σε βάθος χρόνου συντήρηση και επισκευή όσων εργαλείων χρησιμοποιεί ο χρήστης αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμά του. Ειδικά για τα προϊόντα λογισμικού οποιαδήποτε εγκατάλειψη υποστήριξης θα πρέπει να συνοδεύεται από δημοσίευση του πηγαίου κώδικα ώστε να καθίσταται δυνατή η ανάληψη της εργασίας αυτής από τους ίδιους τους χρήστες εάν το επιθυμούν.

Ο κατασκευαστής ενός ελαττωματικού αυτοκινήτου είναι υποχρεωμένος να το ανακαλέσει και να το επισκευάσει, αποζημιώνοντας τους πελάτες του για όσες ζημιές προκλήθηκαν από το ελάττωμα αυτό. Η ίδια υποχρέωση όμως δεν υπάρχει για τους παραγωγούς λογισμικού.

6) Ελεύθερη χρήση ιδεών - Κάθε χρήστης έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί (ή ακόμη και να δημιουργεί) προϊόντα λογισμικού ή υπηρεσίες χωρίς να δεσμεύεται από γενικής διατύπωσης άδειες πνευματικών δικαιωμάτων που εμποδίζουν αντί να προάγουν την τεχνολογική ανάπτυξη.

Εφαρμόζοντας καταχρηστικά την νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων ή ακόμη και χρησιμοποιώντας ξεκάθαρα ψεύδη πολλές εταιρείες έχουν κατοχυρώσει ως πνευματική τους ιδιοκτησία απλές και καθημερινές πρακτικές, απαγορεύοντας τη χρήση τους από τρίτους και δημιουργώντας απαράδεκτες μονοπωλιακές καταστάσεις στην αγορά πληροφορικής.

Η αναίρεση αυτών των καταχρηστικών προνομίων μπορεί να γίνει μόνο δικαστικώς, αλλά οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οι ιδιώτες δεν διαθέτουν την οικονομική αντοχή για κάτι τέτοιο. Επιστρέφουμε λοιπόν στην εποχή των μεγάλων τσιφλικάδων που άλλαζαν μόνοι τους τα όρια των κτημάτων τους σε βάρος των μικρών γειτόνων τους και κανείς δεν μπορούσε να τους πειράξει.

7) Ελεύθερη πρόσβαση - Το περιεχόμενο του διαδικτύου δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο λογοκρισίας. Οποιοσδήποτε νομικός περιορισμός πρόσβασης πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένος και να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου για αποτροπή της καταχρηστικής εφαρμογής του.

Επανελημμένα περιστατικά στο εξωτερικό έχουν καταδείξει την τάση των "μηχανισμών ελέγχου" να λογοκρίνουν όχι μόνο αυτό που δηλώνουν στο κοινό, αλλά και οτιδήποτε άλλο δεν εξυπηρετεί τα δικά τους συμφέροντα (π.χ. τις ενέργειες των ανταγωνιστών τους).

8) Ανωνυμία - Κάθε χρήστης πρέπει να έχει το δικαίωμα πλήρους ανώνυμης επικοινωνίας μέσω διαδικτύου αν το επιθυμεί. Οι προμηθευτές υπηρεσιών ανώνυμης πρόσβασης πρέπει να "δηλώνουν" τον ανώνυμο χαρακτήρα αυτής της επικοινωνίας (π.χ. των μηνυμάτων) ώστε οι άλλοι χρήστες του δικτύου αλλά και οι αρμόδιες υπηρεσίες (π.χ. δικαστικές αρχές) να γνωρίζουν το γεγονός και να κρίνουν ανάλογα για την αξία του σχετικού περιεχομένου.

Η ανώνυμη φωνή ή διαμαρτυρία ενθαρρύνει την ειλικρίνεια και την ελεύθερη διατύπωση απόψεων. Ο αναγνώστης ενός ανώνυμου σχολίου μπορεί να κρίνει μόνος του ποια βαρύτητα

έχει το κείμενο που διαβάζει. Δεν χρειαζόμαστε τρίτους προστάτες που να αποφασίζουν εκείνοι για λογαριασμό μας τι είναι αξιόλογο και τι όχι.

9) Δυνατότητα δειγματοληψίας (fair use) - Κάθε χρήστης μπορεί να χρησιμοποιεί κατά την επικοινωνία του με άλλους χρήστες ή τις δημοσιεύσεις του μικρά αποσπάσματα έργων προστατευμένων με συγγραφικά δικαιώματα κατά τρόπο όχι διαφορετικό από την επικρατούσα πρακτική στον τύπο ("φυσικό" και διαδικτυακό).

Δεν μπορώ να κρίνω δημόσια τις απόψεις ενός άλλου αν δεν αναφερθώ σε αυτές. Οι προσπάθειες διαφόρων οργανώσεων να απαγορεύσουν την κριτική μέσω της νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα δεν πρέπει να γίνονται αποδεκτές. (Για παράδειγμα η Εκκλησία της Σαϊεντολογίας μηνύει τους επικριτές της υποστηρίζοντας, συχνά με επιτυχία, ότι τα όσα υποστηρίζει αποτελούν πνευματικό της δικαίωμα και κανείς δεν μπορεί κάνει οποιαδήποτε νύξη για αυτά)

10) Νομική προστασία από απαράδεκτη πρόσβαση και χρήση πόρων - Ο χρήστης έχει δικαίωμα να ζητήσει μέσω της νόμιμης οδού αποζημίωση για κάθε αδικαιολόγητη απασχόληση του εξοπλισμού και του χρόνου του (πρόσβαση χωρίς εξουσιοδότηση στο μηχάνημά του, spamming στο mailbox του κ.λπ.).

Χρησιμοποιούμε το Internet για σκοπούς που εμείς επιλέγουμε. Η χωρίς την έγκρισή μας "κατάληψη" και χρήση της περιουσίας μας (π.χ. του υπολογιστή ή του χρόνου μας) από τρίτους για δικούς τους σκοπούς δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή.